

Falun och Borlänge 2014-02-19

Utställningshandling november 2013

Naturskyddsföreningen remissvar angående förslag till Översiktsplan för FalunBorlänge

Övergripande synpunkter

Naturskyddsföreningen riktade i sitt remissvar på samrådshandlingen från februari 2013 mycket kritik mot viktiga delar av förslaget till ny översiktsplan. I det nu omarbetade förslaget har en rad justeringar till det bättre gjorts, vilket vi uppskattar. I stora drag kvarstår dock föreningens övergripande kritik; de åtgärder som beskrivs svarar inte alls upp mot de stora utmaningar som väntar i framtiden, med en pågående global klimatkris, ekosystemkris och förväntad knapphet av viktiga resurser som olja och fosfor. Översiktsplanen ger bilden av att utvecklingen kan fortsätta ungefär som hittills med en del smärre justeringar.

Naturskyddsföreningen föreslår:

- **Att en utökad omvärldsanalys görs, särskilt med en fördjupad beskrivning av effekterna av ett förändrat klimat, förlusten av biologisk mångfald och överutnyttjade ekosystem samt minskade tillgångar av viktiga resurser som lättåtkomlig olja och fosfor.**

Framtidsbilden

Skrivningen om ett hållbart FalunBorlänge i det nya förslaget; ”Vi har ställt om till ett hållbart samhälle och kommuninvånarna har goda förutsättningar för kloka livsstilssval i miljö- och klimathänseende” är mycket bättre än i förra förslaget. Men vi föreslår att ”hållbart samhälle” preciseras som i vårt första remissvar.

Naturskyddsföreningen föreslår följande text:

- **”Vi har ställt om så att boende, transporter, livsmedelsförsörjning och annan konsumtion är långsiktigt hållbara och anpassade till planetens begränsningar.”**

Samrådsprocessen

Naturskyddsföreningen anser att de samråds- och utställningstider som avsatts har varit för snålt tilltagna. Som skäl för detta har angetts att planen har förklarats inaktuell av kommunfullmäktige och därför måste antas inom mandatperioden. Planen har dock i egentlig mening inte varit aktuell under många år och på så sätt inte uppfyllt de krav som PBL ställer på en ÖP. Om nu planen uppfyller politikernas krav på en snabb process så menar Naturskyddsföreningen att innehållet i stället blivit lidande. Översiktsplanen är ett omfattande dokument som det tar tid att sätta sig in i. För att åstadkomma en bra plan är det viktigt att tid ges för en omfattande dialog med kommunens

invånare. Idag är detta viktigare än någonsin med tanke på den pågående klimat-, ekosystem och resurskrisen. Planen bör ge beredskap inför framtiden, inte bara när det gäller de fysiska planeringsinsatserna utan också inför kommande ändringar av levnadsvanor.

Kommunen kunde ha tillmötesgått de ideella krafternas krav på till exempel utökat samråd, fler debatter och upplysningsverksamhet. Därigenom skulle den folkbildande aspekten ha kunnat bli mycket bättre.

I förslaget anges att en årlig avstämning av planen ska göras, ett slags rullande översiktsplanering med avstämning mot styrgruppen, och översiktsplanen ska följas upp och aktualitetsförklaras en gång varje mandatperiod. Detta är ett mycket bra arbetssätt tror vi, men önskar att det finns möjlighet för andra än styrgruppen att ha åsikter i den rullande planeringen.

Naturskyddsföreningen föreslår:

- **Att årliga avstämmningar sker inte bara med styrgruppen utan även med representanter för föreningar, näringsliv etc.**
- **Att det utvecklas former för en bredare medborgardialog i samband med att översiktsplanen följs upp och aktualitetsförklaras en gång varje mandatperiod.**

Strategier för hållbar samhällsplanering (kap. 2)

Här har texten utvecklats avseende behovet av en hållbar planering, t ex när det gäller behovet av att minimera och effektivisera transporter, att ge invånarna goda förutsättningar för kloka livsstilssval och – inte minst – att planera för funktionsblandning (bostäder och tjänsteföretag). Vikten av förtätning och möjlighet till många möten lyfts fram – fint! Här bör dock vikten av funktionsintegrering uttryckas ännu tydligare. Ifall ett område har flera funktioner tillsammans minskar det genomsnittliga behovet av långa förflyttningar, det ökar möjligheterna till aktiv transport (gång eller cykel) och det ger fler möten.

Naturskyddsföreningen föreslår

- **Att det uttrycks en ambition att öka funktionsintegreringen, dvs att ett område har flera olika funktioner tillsammans, som bostäder, näringsverksamhet, handel och annan service, för att öka möjligheterna till aktiv transport.**

Bebyggelseutveckling och mark- och vattenanvändning (kap. 3)

Här ansåg Naturskyddsföreningen i sitt förra remissvar att kommunerna skulle gå längre än vad lagens minimikrav för att värna jordbruksmarken. Erfarenheterna visar att miljöbalkens hushållningsbestämmelser inte räcker, massor av värdefull jordbruksmark exploateras varje år runt om i Sverige (3000 hektar under perioden 2006-2010). Våra kommuner borde därför ansluta sig till den växande skara kommuner i landet som antagit mer en mer restriktiv policy i syfte att skydda jordbruksmark.

Naturskyddsföreningen föreslår:

- **Att skyddet av jordbruksmark ges högre prioritet än vad lagens minimikrav anger, t ex genom att ta fram en policy för bevarande av jordbruksmark.**

Miljödriven tillväxt (främst kap. 6)

Den nuvarande ekonomiska tillväxten, med ständigt ökande behov av energi och naturresurser, är ohållbar. Idag sätter många därför sina förhoppningar till så kallad grön tillväxt. Man använder lite olika begrepp, Sveriges regering pratar ofta om ”hållbar tillväxt” medan många kommuner hoppas på ”miljödriven tillväxt” som motor för utvecklingen. Grundidén är densamma. Förhoppningen är att förnybar energi, teknikutveckling och ökad andel tjänstekonsumtion ska ge oss möjlighet att på samma gång få både fortsatt tillväxt och minskad miljöpåverkan.

Det är dock enkelt att visa att det skulle krävas enormt snabba förändringar i teknikutveckling och konsumtionsmönster ifall fortsatt ekonomisk tillväxt skulle kunna frikopplas från växande miljöpåverkan; en förbättringstakt när det gäller teknik och konsumtionsmönster som är åtminstone 5-10 gånger snabbare än idag. Åtgärderna skulle dessutom med nödvändighet behöva balanseras av ett närmast urstarkt naturskydd. *Grön tillväxt är därför en i det närmaste orimlig tanke!* Hur kan det vara rimligt att bevisbördan ska ligga hos den som anser att grön tillväxt är problematisk? Det sunda förnuftet säger att en modell där ekonomin tredubblas på mindre än 50 år och växer sig 100 000-tals gånger större på 500 år inte är långsiktigt hållbar. Ändå utgår man, utan något som helst stöd i vare sig vetenskap eller tidigare erfarenhet, ifrån antagandet att en frikoppling mellan tillväxt och miljöpåverkan är möjlig.

Givetvis är denna fråga inget som en enskild kommun kan lösa. De förändringar som krävs har globala dimensioner. Ett litet land som Sverige kan peka på problemen och ta små steg i rätt riktning på hemmaplan. I slutändan kommer det att behövas internationella överenskommelser om inriktningen, oavsett om det gäller nivån på miljöskatterna, att sätta tak för utnyttjande av begränsade materiella resurser eller att hitta konsensus om behovet av ett minskat tillväxtberoende.

Det minsta man kan begära av två små kommuner som Falun och Borlänge är att man diskuterar problemet. Att det är positivt med tillväxt inom vissa områden (förnybar energi, hållbar transportinfrastruktur, uthållig livsmedelsproduktion etc.) får inte bli ett giltigt argument för att bortse från problemen med en volymmässig ökning av hela ekonomin.

Naturskyddsföreningen föreslår:

- **Att kommunerna i översiktsplanen diskuterar målkonflikten mellan å ena sidan fortsatt ekonomisk tillväxt och å andra sidan minskad miljöpåverkan. Frågan är alltför komplex för att lösas endast genom att hänvisa till ”miljödriven tillväxt”**

Fritid (kap. 7)

Här lyfter det omarbetade förslaget fram att ”Det ska finnas möjlighet att odla i koloniområden, på odlingslotter och i bostadsområden och skolor.” – strålande, vi stöttar detta!

Strandskydd och LIS-områden (kap. 11)

Sverige och Finland är unika i Europa med allt sitt glittrande vatten och en viktig del av den biologiska mångfalden ryms i strandområdena. Sjöar och tjärnar, bäckar, åar och älven är de mest attraktiva delarna av naturlandskapet såväl för svenskar i allmänhet som för besökare till vårt land. Det är därför vi har ett generellt strandskydd på 100 m. I den nya översiktsplanen föreslås en *majoritet* av kommunens större sjöar bli LIS-områden. Det skulle innebära att det blir lättare att upphäva strandskyddet. Naturskyddsföreningen motsätter sig detta. Vi ser inte bärande skäl för att tillåta byggande – i huvudsak bostäder – närmare än 100 m från stränderna.

Naturskyddsföreningen föreslår:

- **Att allmänhetens tillgänglighet till sjöar och vattendrag väger tyngre än särintresset att exploatera strandnära områden.**

Hållbara kommunikationer samt klimat (kap 9, 13, 14)

Det övergripande problemet i de kapitel som gäller klimat, transporter och energi är alla de målkonflikter som ÖP inte tar ställning till. Så länge man inte diskuterar grundorsaken till utsläpp av växthusgaser och ökade resursuttag, dvs vår ekonomiska aktivitet, kommer man heller inte att få bukt med problemen. Se vidare kapitlet ”Miljödriven tillväxt” nedan.

Vi noterar att i det nya förslaget utvecklas idéer om kollektivtrafik, cykel och gång, vilket är bra. Man lyfter särskilt fram vinsten för folkhälsan med att överföra bilresor till gång eller cykel. Planen uttrycker att en utgångspunkt ska vara ”...att kraftigt minska biltrafiken. Detta görs bland annat genom att biltrafikens ytor minskas och tilldelas gående, cyklister och kollektivtrafiken.”. Denna ambition stödjer vi. Men vi tror inte att de förslagna åtgärderna räcker för att lyckas.

I planen konstateras att ”Flyget är inte ett hållbart färd sätt utan endast ett komplement till övriga trafikslag.” I samma avsnitt poängterar man samtidigt att ”Dala Airports utveckling, framtida funktion och betydelsen för FalunBorlänge ska säkerställas”. Man försvarar fortsatt stöd till Dala Airport genom att hävda att kommunikationerna via tåg till Arlanda är för dåliga. Detta när SJ och Tågkompaniet i dagsläget kör 9 (17 om man även reser över Gävle) avgångar dagligen till Arlanda.

I Faluns nya miljöprogram som är ute på remiss anges passiv- eller plushus som standard för kommunens byggande. Samt att kommunerna om möjligt ska ställa krav på byggandet vid försäljning av kommunal mark. Detta är bra!

Hur energianvändningen ser ut i kommunernas existerande fastighetsbestånd, i Falun ca 290 000 m² egna lokaler och 80 000 m² lokaler som hyrs externt, är mer oklart. Kommer man till exempel att ställa krav på energieffektivisering i det bestånd som kommunen hyr?

Kommunerna bör lyfta fram upphandlingen som ett instrument (nu ej nämnd i ÖP), både för att stödja lokalt företagande och för att minska matens klimatpåverkan i form av långväga transporter. Enligt de nya EU-reglerna för upphandling, som kan börja gälla i Sverige inom två år, ska nu även kommuner kunna upphandla lokalproducerad mat utan att hindra den gemensamma marknaden. Det kommer att kunna ställa krav på hållbarhet och produktionsmetoder. I de nya reglerna kommer också främjande av djurskydd att kunna vara ett övergripande mål i upphandlingen. Beställaren kan ta hänsyn till arbetsvillkor och miljö i stället för lägsta pris. Kommunerna bör snarast möjligt använda dessa nya upphandlingsregler för skolor, äldreboenden etc. för att kunna tillhandahålla mat med god kvalitet från lokala bönder och småproducenter (se även kapitel ”Förhållande mellan stad och landsbygd” nedan).

Naturskyddsföreningen föreslår:

- **Att man uppmuntrar satsningar på solceller på hustak och småskalig vindkraft i kulturmiljöer.**
- **Att man ger tydligare riktlinjer för hur man vill minska privatbilismen.**
- **Att man tar konsekvenserna av sina egna resonemang och ger upp stödet till Dala Airport.**

- **Att kommunerna genom sin upphandling ställer krav som gynnar lokala producenter av t.ex. livsmedel för att minska transporterna.**

Förhållandet mellan stad och landsbygd

I översiktplanen behövs en bättre balans mellan stad och landsbygd. I dagsläget utarmas i många fall de mindre orterna då grundläggande service försvinner. Kommunerna bör göra vad de kan för att upprätthålla servicen. Landsbygdens betydelse kommer att bli uppenbar inom några få decennier. Det beror på omständigheter som är väl kända men för lite beaktade; global brist på vatten och brist på billig olja kommer sannolikt att medföra ett högre pris på livsmedel och en mängd produkter som vi tidigare tagit för givna. Till detta kommer behovet av att kraftigt reducera utsläpp i luft, mark och vatten. En väldigt tydlig konsekvens blir att vi inte kan fortsätta driva våra fordon med fossila bränslen. Även om vi hittar på nya drivmedel kommer vi förmodligen inte att kunna upprätthålla ett lika stort transportarbete som vi gör idag.

Vi bör se en möjlighet i dessa allvarliga, globala problem. Landsbygden kan bli en viktig del av en bärkraftig lokal ekonomi och spela en viktig roll genom produktion av råvaror i jord- och skogsbruk med en utbyggd förädlingsindustri och ökad grad av självförsörjning som följd. Skogsindustrin bör inriktas mer på produktion av konstruktionsvirke, inte minst för att uppgradera energistandarden i våra byggnader och för att ersätta betong- och stålkonstruktioner med stor klimatpåverkan.

Fler människor bör kunna försörja sig i sin hembygd utan påtvingad arbetspendling. Infrastrukturen på landsbygden måste bevaras och förstärkas i avvaktan på att detta blir en självklar nödvändighet. Redan idag kan kommunerna stödja en övergång till elbilar genom att själv skaffa sådana och genom att verka för att det byggs laddstolpar för snabbladning på strategiska punkter såsom köpcentra och stora arbetsplatser. Tillsammans med andra krafter i Dalarna kan man också verka för ett förstärkt järnvägsnät.

Naturskyddsföreningen föreslår:

- **Att kommunerna bedriver en mer aktiv landsbygdspolitik för att säkerställa tillgången till ett basutbud av handel och service på de mindre orterna.**
- **Att kollektivtrafiknäten förstärks för att minska bilberoendet och underlätta boendet på mindre orter.**
- **Att kommunerna genom sin upphandling ställer krav som gynnar lokala producenter av t.ex. livsmedel, och ökar sin upphandling av ekologiskt odlad mat för att bidra till en omställning av jordbruket.**

Naturvärden och stora opåverkade områden (kap. 15-16)

Sveriges åtaganden efter FN-mötet om biologisk mångfald 2010 i Nagoya kommenteras inte alls i översiktplanen. Enligt Nagoyaplanen ska minst 17 procent av alla landområden omfattas av områdesskydd eller motsvarande, och utrotningen av arter ska stoppas senast 2020. Vi anser att kommunerna borde ta ett lokalt ansvar för denna globala överenskommelse, genom en vision om att på sikt skydda minst 17 procent av skogar, myrар och andra naturtyper även i våra kommuner.

Kommunerna hävdar att begreppet ”stora opåverkade områden” inte innebär någon inskränkning i pågående markanvändning t.ex. skogsbruk, enligt miljöbalkens hushållningsparagraf (se utdrag ur miljöbalken nedan). Vår reflektion är att här föreligger en uppenbar målkonflikt där kommunerna

kan välja att ta ställning. Trakthyggesbruk - om något - påverkar områdets karaktär. Man hävdar att "Områdena ger också möjligheter till bevarande av biologisk mångfald, natur och kulturmiljövärden." För att dessa olika intressen ska kunna tillgodoses och att skogsbruket inte också ska bidra till en allt större exploatering, är en grundförutsättning att man inte använder trakthyggesbruk som bruksmetod, eftersom det ger kalhyggen och sedan monokulturer. Dessa är inte bara negativa för bevarande av biologisk mångfald, utan även utifrån ett folkhälsoperspektiv; för många människor är *skogen* – och inte kalhyggen – en viktig rekreativ skälla. Därför bör kommunernas berörda organ, i dialog med Skogsstyrelse, skogsbolag och andra markägare, verka för ett trakthyggesfritt skogsbruk i dessa områden.

Ur miljöbalken:

2 § Stora mark- och vattenområden som inte alls eller endast obetydligt är påverkade av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt påverka områdenas karaktär.

3 § Mark- och vattenområden som är särskilt känsliga från ekologisk synpunkt skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön.

Samtidigt slås fast att:

4 § Jord- och skogsbruk är av nationell betydelse.

[...] Skogsmark som har betydelse för skogsnäringen skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra ett rationellt skogsbruk.

Naturskyddsföreningen föreslår:

- **Att FalunBorlänge tar ett regionalt ansvar för Sveriges åtaganden i Nagoyaplanen genom en vision om långsiktigt skydd för minst 17 procent av skogar och andra naturtyper inom kommunerna.**
- **Att kommunerna i samverkan med Skogsstyrelse och skogsägare verkar för ett trakthyggesfritt skogsbruk på de skogsområden som utpekats som "stora opåverkade områden".**

Anton Grenholm (ordf.)
Naturskyddsföreningen i Falun
023-224 02, 070-251 40 54
anton.grenholm@gmail.com

Jan-Olof Blomberg (ordf.)
Naturskyddsföreningen i Borlänge
0243-22 52 47
jan-olof.blomberg@bredband.net